

AAN WIE DE SCHULD? *)

Er is een tijd geweest, dat „de dominee in de literatuur” van zoogenaamd neutrale zijde steeds weer geteekend werd als een bombastische, zelfingenomen, lijmerige figuur, een tikje schijnheilig, maar overigens een nogal onschuldige dwaas.

In de Christelijke boeken daarentegen als een held, een onaantastbare, gave dienaar Gods, die de hoofdfiguur aan 't eind van 't boek rechtstreeks ten hemel leidde. Gelukkig is hierin verandering gekomen. Aan beide zijden. Ook in de Christelijke belletrie kwam meer werkelijkheidszin. Dominees zijn ook mensen, vol zwakheden en men begon ze ook zóó te durven teekenen van onze zijde. Ook „de kerk” ontquam niet aan gerechtvaardigde critiek, en 't kan niet anders dan goed en correctief werken, als bijtijds de alarmklok geluid wordt... met eerlijke bedoelingen. Ieder die niet blind is voor de werkelijkheid zal moeten toegeven, dat er wat hapert, dat de kerk de vat op de meer kritische jongeren, die niet alles gedachteloos slikken en beâmen wat hun voorgezet wordt, geleidelijk gaat verliezen. Dat de gemeente doodgepreekt is, en met dorre dogma's verzadigd, in slaap gesukkeld. Dat de herders al meer van hun kudde verwijderden, 't contact verloren, omdat ze — verblind door zelfvoldaanheid om wat bereikt werd op organisatiegebied en kerkelijke instellingen — zelf betrekkelijk welvarend, niet meer kenden de nooden en zorgen van de aan hen toevertrouwde zielen, die plichtsgetrouw, en vaak hongrig kwamen om te hooren, maar koud en onverzadigd terugkeerden. Vele dominees gingen zich wijden aan de politiek, werden gevierde sprekers voor B.V.L. en burgerwacht, op politieke bijeenkomsten; reisden 't land af met goedbetalende winterlezingen, werden vruchtbare publicisten en bestuursleden van duizend-en-een o zoo nuttige vereenigingen en organisaties... en in hun vrijen tijd deden ze ook nog aan de geestelijke bearbeiding van hun wijngaard. Ingwersen in zijn eerlijke, maar onevenwichtige studie: „Wee mijn volk” had den moed onomwonden de waarheid te zeggen over dingen, die men eigenlijk maar liever niet bij zijn naam noemt.

Risseeuw heeft dit bestaan — niet het eerst maar wel het waardigst, en het eerlijkst — in romanvorm.

„Is het mijn schuld?” is tot een der aangrijpendste beoordingen geworden van al wat daar leeft onder zoo-vele kerkelijke Christenen. Dat juist Risseeuw dit boek schreef, heeft iets te zeggen. Hij was altijd een bezadigde figuur, onder de vaak wat doeldrieste jongeren, beheerscht, en met een gezond stel remmen.

„Is het mijn schuld?” kan de onverschillige vraag zijn, van de zelfgenoegzame, die alle verantwoordelijkheid van zich afschuift; „Is het mijn schuld?” kan ook zijn de benauwde vraag van iemand, die na eerlijk zelf-onderzoek zijn geweten hoort spreken.

Hij teekent ons drie typen predikanten, die zóó ten voeten uit voor ons neergezet worden, dat we ze onmiddellijk herkennen.

De emeritus, Ds Goedhart, de sympathieke, gemoedelijke oude dominee, die vele jaren lief en leed met zijn gemeente doorleefd heeft, die eerlijk een herder geweest is en 't woord Gods Zondag aan Zondag gebracht heeft, naar zijn beste weten en kunnen.

Dan Ds Priem, de arrivè, de man „die er is,” een ge-

vierde spreker, bekend publicist, steunpilaar op velerlei maatschappelijk en organisatieterrein, goed gesalarieerd groote-stads predikant, zonder finantiële zorgen, die hardnekkig ondanks den achteruitgang van zijn gemeenteliden, die hun inkomen zagen halveeren, zijn tractement vrijwel ongerept heeft weten te verdedigen; de man, die ver van zijn eigenlijke wijk in een villapark woont, en Zondag aan Zondag met vurige holle phrasen zijn hoorders koud en leeg weer huiswaarts laat gaan. Hij kan niet anders, want hij weet niet beter. Kent niet de vragen en nooden van zijn menschen.

Hoevele Ds Priems er helaas wel zijn, bleek uit de vele felle Kerkbodenrecencies, waarin predikanten, die zichzelf herkenden, maar weinig gesticht waren over hun portret, verbeterden tegen dit boek uitvielen. Het bedroevendst daarbij was, dat slechts enkele de problemen zelf, die bij zoovele ware Christenen leven, durfden aanroeren en tot een objectieve beoordeeling in staat waren. Verder is er Ds Albers, die, onder invloed van zijn rijken schoonvader, eveneens warm genesteld, veilig buiten zijn eigen parochie, 't ook maar rustiger vond „bij 't kapitaal te schuilen”! Maar bij hem is 't geval niet ongeneeslijk, zijn geweten is nog niet toegeschroefd, en na steeds grooter innerlijke onrust en onzekerheid, gevolgd door onvrede en 't besef van zijn dwaling, komt zijn bekeering. Hij gaat weer temidden van zijn kudde wonen, wier nooden en behoeften hij is gaan begrijpen, na zich aan den verderfelijken invloed van zijn schoonvaderkring ontworsteld te hebben.

Hoofdfiguur is de hulpprediker Lemke, misschien door den schrijver, evenals destijds door Van Randwijk in „Burgers in nood,” wat teveel geïdealiseerd.

't Is niet toevallig, dat bij beiden de hulpprediker in 't centrum staat. Hun ambt zelf is al teeken des tijds: een nood uitweg voor academisch gevormden zonder emplooi. Al die zoekenden en vertwijfelden, die leeg aan de markt staan, zijn hunner één, wier strijd zij kennen. Zij hebben niet den verslappenden en gevaarlijken invloed van een hoogconjunctuurtijd gekend.

Ik liet het licht spelen in slechts enkele facetten. Dit rijke boek heeft er veel meer. Moge het veel eerlijke, objectieve lezers vinden!

Liet Risseeuw bij de „schuldvraag” het hoofddaccent op de predikanten vallen, Van de Stoep in „Zijn dat uw kinderen?” legt het voornamelijk op de leden der gemeente.

't Zou onbillijk zijn, bij de verwijdering der jongeren van de kerk, bij den toenemenden twijfel en de ontevredenheid, de schuld alleen bij de ambtsdraggers te zoeken.

Van de Stoep laat zien hoe moeilijk het velen gemaakt wordt tot oprecht gelooven, door de tweespalt tusschen leer en leven van vele kerksche menschen, die, angstig ver van elkaar verwijderd, langs elkaar heen leven, zoodat Zondags de collectieve aanspraak: broeders en zusters, een hoon lijkt.

„Zijn dà t u w kinderen?” laat de schrijver een twijfelenden God vragen, bij 't zien op 't leven dergenen die Zijn naam dragen. „Zij gaan op Zondag niet visschen en niet naar de bioscoop, maar is er iets anders, dat hen onderscheidt van de wereld? Wie zal aan hen bemerken, dat ze tot Gods kinderen behooren?”

't Is goed dat deze boeken geschreven zijn.

Goed ook dat ze waardig en eerlijk bleven.

Ze zijn voor ieder die ze onbevungen leest een reden tot zelfbeproeving, en tot zelfbeschuldiging.

Geve God, dat ze er toe mogen medewerken, dat wij weer een zoutend zout worden!

G. J. Peelen

*) Naar aanleiding van P. J. Risseeuw „Is het mijn schuld?” (Kok, Kampen) en D. v. d. Stoep „Zijn dat Uw kinderen?” (Bosch en Keuning, Baarn).